

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра екології, географії та туризму

Методичні вказівки

Для підготовки до практичних занять з дисципліни
«Економіка природокористування»

Для студентів напряму підготовки
6.040106 „Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване
природокористування”

Рівне–2019

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Складовою частиною підготовки майбутніх вчителів є оволодіння ними певною сумою економічних знань з проблем природокористування на сучасному етапі. Вивчення дисципліни "Економіка природокористування" спрямоване на підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних розв'язувати складні соціально-економічні проблеми природокористування та екологізації в Україні.

Мета та завдання курсу

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів системи знань з економічного управління природокористуванням, використанням еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування, опанування вмій визначати екологічну та економічну ефективність природоохоронних заходів, оцінювати збитки від забруднення навколишнього середовища.

Основними завданнями, що мають бути вирішені в процесі викладання дисципліни, є формування економічного мислення у майбутніх фахівців-екологів, що є невід'ємною складовою сучасної моделі освіти в умовах ринкової економіки.

Вивчивши курс "Економіка природокористування" студенти повинні **знати**:

- коло проблем, що їх вивчає ця дисципліна та її місце і роль в системі суспільних наук;
- основні терміни і поняття, категорії, принципи і закони, механізми їх застосування в соціально-економічній практиці;
- основні закономірності між продуктивними силами суспільства та станом навколишнього середовища;
- особливості впливу антропогенних факторів на навколишнє природне середовище;
- показники комплексної економічної оцінки природних ресурсів;
- основні підходи до економічної оцінки збитку;
- шляхи і методи підвищення ефективності використання природних ресурсів.

Засвоєння даної дисципліни надасть можливість студентам **вміти**:

- аналізувати явища, процеси і отакій економічного життя;
- вміло застосовувати отримані, теоретичні знання в практичній роботі, приймати виважені, оптимальні рішення;
- самостійно знаходити, аналізувати та систематизувати економічну інформацію;
- оцінювати економічні збитки, що завдає народному господарству забруднення окремих компонентів природи;
- аналізувати і вести розрахунки економічної ефективності впровадження природоохоронних заходів;
- практично застосовувати методи розрахунку платежів.

Реалізація міжпредметних зв'язків. Викладання курсу здійснюється із врахуванням і на основі знань студентів з курсів загальної екології, екологічної експертизи, екології міських систем, менеджменту природно-заповідного фонду, економічної теорії. Знання основних положень економіки природокористування забезпечить студентам високий рівень підготовки.

Самостійну підготовку до практичних занять рекомендується спланувати так:

1. Ознайомитися з об'ємом матеріалу, який треба знати.
2. Користуючись підручниками та нормативними документами із списку рекомендованої літератури, скласти конспект, в якому відобразити питання, що поставлені в орієнтирах. Вони складені в тій послідовності, в якій треба вивчати тему, і включають питання, на які слід звернути основну увагу.

Оцінка знань студентів проводиться за кредитно-модульною системою. Модулі залежно від складності оцінюються певною кількістю умовних балів, з суми яких складається поточний

рейтинг. Підсумковий рейтинг включає бали, одержані за модулі та екзамен. Знання студентів оцінюються на основі балів підсумкового рейтингу.

Перелік тем практичних занять

Практичне заняття №1. Економіка природокористування, як наука та екологічна політика держави.

Практичне заняття № 2. Загальна характеристика природних ресурсів та природничих комплексів.

Практичне заняття № 3. Народногосподарська оцінка, її суть, значення та методи.

Практичне заняття № 4. Природні ресурси, їх економічна оцінка та раціональне використання.

Практичне заняття № 5. Екологічна оцінка і нормування матеріального виробництва.

Практичне заняття № 6. Природоохоронні витрати виробництва та їх облік.

Практичне заняття № 7. Економічний механізм охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

Практичне заняття № 8. Плата за природні ресурси та джерела їх утворення.

Практичне заняття №9. Народногосподарська і госпрозрахункова ефективність використання відходів матеріального виробництва.

Практичне заняття №10. Методи і форми стимулювання раціонального природокористування.

Питання, що виносяться на практичні заняття

Практичне заняття №1. Економіка природокористування, як наука та екологічна політика держави.

1. Завдання, предмет і метод економіки природокористування.
2. Державна політика в галузі охорони природи.
3. Сутність природоохоронної діяльності.
4. Причини загострення екологічної ситуації.

Практичне заняття № 2. Загальна характеристика природних ресурсів та природничих комплексів.

1. Визначення природних ресурсів. Їх класифікація.
2. Водні ресурси.
3. Атмосфера.
4. Біологічні ресурси. Рослинний і тваринний світ.

Практичне заняття № 3. Народногосподарська оцінка, її суть, значення та методи.

1. Економічна оцінка природних ресурсів, їх суть та функції.
2. Рентна і витратна концепції економічної оцінки природних ресурсів.
3. Абсолютна та порівняльна економічна ефективність природоохоронної діяльності.

Практичне заняття № 4. Природні ресурси, їх економічна оцінка та раціональне використання.

1. Економічна оцінка використання земельних ресурсів.
2. Економічна оцінка водних ресурсів, їх відтворення та використання.
3. Комплексна економічна оцінка лісових ресурсів.
4. Оцінка мінеральних ресурсів.

Практичне заняття № 5. Екологічна оцінка і нормування матеріального виробництва.

1. Екологізація матеріального виробництва.
2. Поняття про відходи виробництва, відходи споживання.
3. Шляхи вирішення проблем забезпечення населення екологічно чистою продукцією.
4. Економічні методи стимулювання виробництва екологічно чистої продукції.

Практичне заняття № 6. Природоохоронні витрати виробництва та їх облік.

1. Структура капітальних вкладень на охорону НПС та раціональне використання ПР.
2. Капітальні вкладення на будівництво природоохоронних об'єктів.
3. Поточні витрати, їх склад і структура.
4. Облік природоохоронних витрат і його види.

Практичне заняття № 7. Економічний механізм охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів.

1. Економічні методи регулювання охорони навколишнього середовища.
2. Соціально-економічна оцінка стану навколишнього природного середовища.
3. Основні підходи до економічної оцінки природних ресурсів.
4. Принципи визначення плати за використання природних ресурсів.

Практичне заняття № 8. Плата за природні ресурси та джерела їх утворення.

1. Економічний зміст і значення плати за природні ресурси.
2. Платне природокористування в нових умовах господарювання
3. Плата за споживання води і забруднення водних ресурсів.
4. Плата за землю, лісові ресурси і корисні копалини.

Практичне заняття №9. Народногосподарська і госпрозрахункова ефективність використання відходів матеріального виробництва.

1. Суть народногосподарської ефективності використання відходів матеріального виробництва.

2. Методика визначення н/г ефективності використання відходів.
3. Госпрозрахункова ефективність використання відходів.
4. Основні напрямки підвищення ефективності природокористування і охорони НПС.

Практичне заняття №10. Методи і форми стимулювання раціонального природокористування.

1. Економічні інтереси в системі природоохоронної діяльності. Суть та значення економічного стимулювання.

2. Методи і форми економічного стимулювання раціонального природокористування.
3. Фінансові стимули раціонального використання ПР.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Базові нормативи плати за забруднення навколишнього природного середовища України (Наказ Мінприроди України)
2. Водний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 24. – Ст. 189.
3. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Закону України «Про плату за землю» від 19 вересня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 45.
4. Закон України «Про екологічну експертизу» від 9 лютого 1995р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 8. – Ст. 54.
5. Закон України «Про забезпечення санітарного та епі-деміологічного благополуччя населення» від 24 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 27. – Ст. 219.
6. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 50. – Ст. 678.
7. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. 9991. – № 41. – Ст. 546.
8. Закон України «Про пестициди і агрохімікати» від 2 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 14. – Ст. 91.
9. Закон України «Про плату за землю» від 19 вересня 1996 р. / відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 45.- Ст. 238.
10. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» / Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 34.
11. Закон України «Про тваринний світ» від 3 березня 1993 р. // відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 18. – Ст. 191.
12. Земельний кодекс України від 18 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 10. – Ст. 98.
13. Інструкція про порядок сплати платежів за спеціальне використання диких тварин, затверджена наказом Мінекобезпеки № 37/68 від 9 квітня 1996 р.
14. Кодекс України про надра // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 36.
15. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 17. – Ст. 99.
16. Макара С.В. Основы экономики природопользования. – М.: Институт международ, права и экономики им. А.С. Грибоедова, 1998.
17. Методика визначення розмірів плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього природного середовища України.
18. Методика розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Затверджена наказом Мінекобезпеки від 18.05.95, № 36.
19. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Затверджена наказом Мінекобезпеки 18.05.95 № 38.
20. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Затверджена наказом Мінекобезпеки 18.05.95, № 37.
21. Наказ Мінекобезпеки «Про затвердження базових нормативів сплати за забруднення навколишнього природного середовища» № 157 від 29 грудня 1996.
22. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні // Мінекономбезпеки України. – К.: Видавництво «райського», 1994.
23. Неверов А.В. Экономика природопользования. – М.: Высшая школа, 1990.
24. Охорона навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів України // Міністерство статистики України. – К., 1991.
25. Положення про мисливське господарство та порядок здійснення полювання. Затверджене постановою КМУ № 780 від 20 липня 1996.

26. Положення про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. №459//«Урядовий кур'єр». – 28 серпня 1992. -№ 35.
27. Положення про порядок обчислення розміру відшкодувань та сплати збитків, заподіяних внаслідок забруднення із суден, кораблів та інших плавучих засобів територіальних і внутрішніх морських вод України. Затверджене наказом Мінекобезпеки №116 від 26 жовтня 1995 р.
28. Про встановлення нормативів плати за спеціальне використання водних ресурсів. – Постанова КМУ № 164 від 8 лютого 1999" Р-
29. Про затвердження Порядку визначення плати і стягнення п тежів за забруднення навколишнього природного середовища та ження про республіканський позабюджетний фонд охорони навкол нього природного середовища.- Постанова КМУ №18 від ІЗ січня 1-
30. Про затвердження Порядку встановлення нормативів збору за забруднення навколишнього природного середовища і стягнення цього збору. – Постанова Кабінету Міністрів України № 303 від 1 березня 1999 р.
31. Про затвердження Порядку справляння плати за спеціальне використання прісних водних ресурсів і тимчасових нормативів плати за їх спеціальне використання. – Постанова КМУ №75 від 8 лютого 1994 р.
32. Про затвердження Порядку справляння плати за спеціальне використання рибних та інших водних живих ресурсів і тимчасових нормативів плати за їх спеціальне використання. – Постанова КМУ №1073 від 5 вересня 1996 р.
33. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування збитків, заподіяних внаслідок забруднення із суден, кораблів та інших плавучих засобів територіальних і внутрішніх морських вод України. – Постанова КМУ № 484 від 3 липня 1995 р.
34. Про затвердження такс для обчислення розміру відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного добування (збирання) або знищення цінних видів риб та інших об'єктів водного промислу. – Постанова КМУ №41 від 28 січня 1994 р.
35. Про затвердження такс на деревину лісових порід, що відпускається на пні, і на живицю. – Постанова КМУ №44 від 20 січня 1997 р.
36. Про затвердження Тимчасового порядку справляння плати за спеціальне використання надр при видобуванні корисних копалин. – Постанова КМУ №85 від Злютого 1994 р.
37. Про затвердження тимчасового порядку справляння плати за спеціальне використання диких тварин. – Постанова КМУ № 123 від 25 січня 1996 р.
38. Про розміри компенсації за добування (збирання) та шкоду, заподіяну видам тварин і рослин, занесеним до Червоної книги України. – Постанова КМУ №399 від 1 червня 1993 р.
39. Про розміри майнових стягнень за порушення правил відпуску деревини на пні. – Постанова КМУ №188 від 16 березня 1993р.
40. Про розміри та порядок визначення втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, що підлягають відшкодуванню. – Постанова КМУ №238 від 3 жовтня 1991р.
41. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням та іншим об'єктам озеленення загального використання в межах населених пунктів. – Постанова КМУ № 676 від 26 червня 1996 р.
42. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісовому господарству. – Постанова КМУ № 1464 від 5 грудня 1996 р.
43. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд України. – Постанова КМУ №621 від 8 червня 1996 р.
44. Руснак П.П. Економіка природокористування. – К.: Вищашкола, 1992.
45. Сахаев В.Г., Шевчук В.Я. Економіка і організація навколишнього середовища: Підручник. – К.: Вища школа, 1995.

46. Семененко Б.А., Царенко А.М. Экология Сумской области глазами экономиста//Экономика природопользования на современном этапе: Сборник трудов. – Сумы, 1996. – С. 63 – 67.
47. Синякевич І.М. Економіка природокористування. -Львів, 1993.
48. Указ президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» від 3 грудня 1999 р., №1529/99.
49. Царенко О.М. Екологічний механізм забезпечення якості продукції АПК. – Суми: Вид-во «Університетська книга». 1999.
50. Царенко О.М. Экономические проблемы производства экологически чистой агропромышленной продукции /теория и практика. К.: Аграрна наука, 1998.
51. Черевко Г.В., Яцків М.І. Економіка природокористування. Львів: Світ, 1995.
52. Экономика природопользования/Под ред. Т.С.Хачатурова. М.: Изд-воМГУ, 1991.